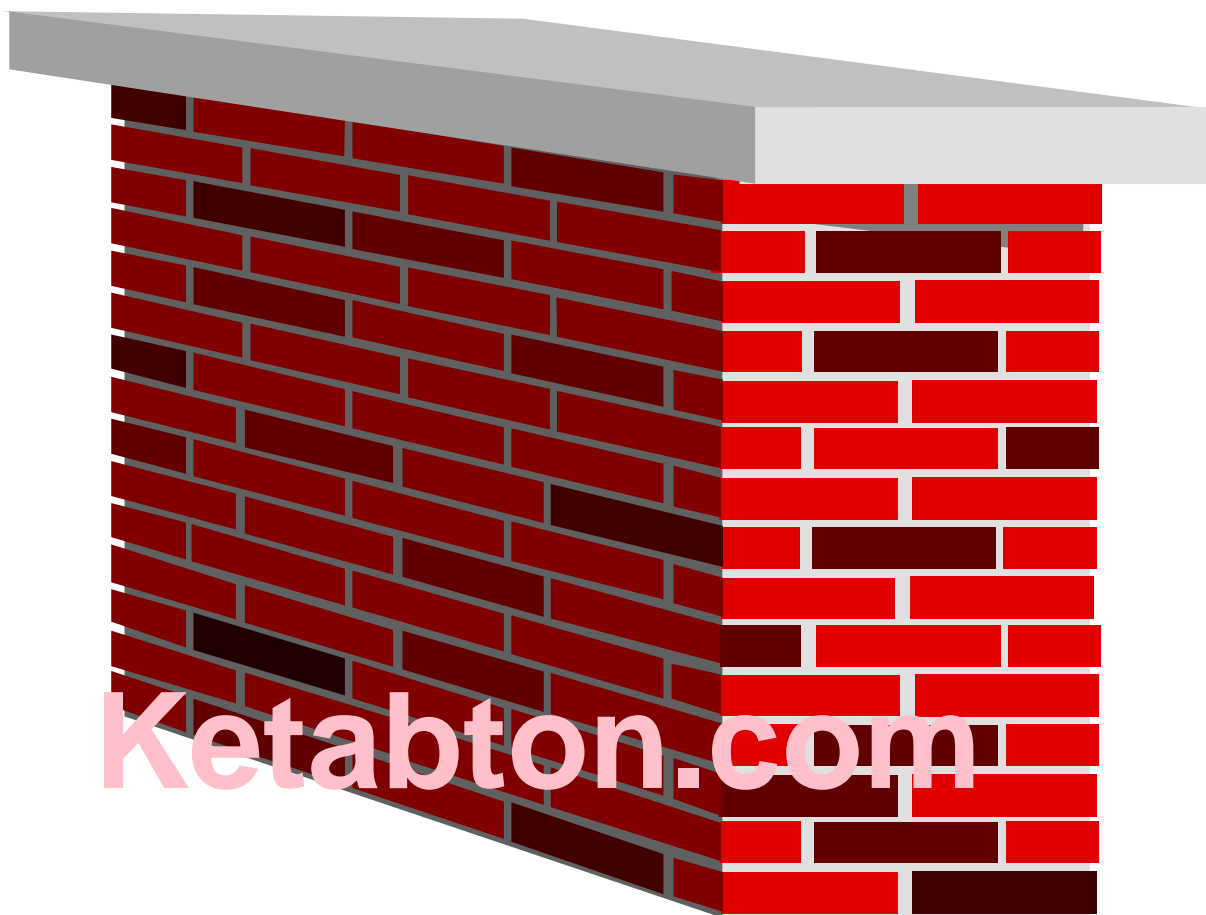

د پښتو ژبې لنډه گرامر

ترتیب کوونکی: عبدالعلي رسول زاده

د پښتو ژبې لنډ گرامر

د پښتو ژبې دغه لنډ گرامر په سویډن کې د مورنۍ ژبې پښتو د زده کوونکو سره د مرستې د پاره لیکل سوئ دی. پدې لیکنه کې تر ډیرې اندازې پورې کونښن سوئ دی چې د پښتو ژبې گرامر په لنډه توگه د زده کوونکو سره لومړی د پښتو ژبې په زده کړه کې او بیا د سویډني ژبې د گرامر په زده کړه کې مرسته وکړي. خو پدې لیکنه کې بیا هم د پخوا په شان ټوله نومونه په عربي لیکل سوي دي لکه اسم، صفت، ضمیر او نور. دا ځکه چې که د دغو زده کوونکو سره څوک تر بنوونځي د باندي مرسته کوي نو شاید هغوي به زیاتره د دغه عربي نومو سره پېژندگلوي ولري.

د دغه لیکنې د پاره د ایازي صاحب د گرامر او د سویډني ژبې د گرامر څخه مرسته اخیستل سوې ده.

د پښتو ژبې الفبې

د پښتو ژبې د الفبې توري په لاندې ډول ليکل کيږي:

ا ب پ ت ټ ټ ټ ج چ ح خ خ خ د ډ ډ ز ږ ژ س ش ښ ص ض
ط ظ ع غ ف ق ک گ ل م ن ڼ و ه ی

په پورتنیو تورو کې دغه لاندې اته توري خاص د پښتو توري دي:

ت خ خ ډ ږ ښ ڼ

که څوک غواړي چې سوچه پښتو خبري يا ليکنه و کړي نو هغه کلمې دي
په خپلو ليکنو او خبرو کې خونبي کړي چې د دغو اتو تورو د جملې څخه يو
يا څو توري پکښې راغلي وي.

د الفبې په پورتنیو تورو کې دغه لاندې لس توري د عربي ژبې توري دي
يانې که په کومه کلمه کې يو يا څو د دغو تورو څخه راغلي وي نو هغه کلمه
عربي ده:

ث ح ذ ص ض ط ظ ع ف ق

په پښتو ژبه کې اواز لرونکي توري:
 په پښتو کې (وای) اواز لرونکي توري یا Vokaler او هغه نور توري یې
 بې اوازې یا Konsonanter دي.

په سویډني ژبه کې یو شمېر اواز لرونکي توري اوږده او یو شمېر لنډه
 اواز ور کوي لکه: په bok کې چې ٥ اوږد اواز ور کوي ځکه چې تر ٥
 وروسته یو بې اوازې توري راغلې دئ یانې که یې په پښتو ولیکو نو به
 (بوک) و لیکل سي. او په bock کې به ٥ لنډ اواز ور کي ځکه چې تر ٥
 وروسته دوه بې اوازې توري راغلي دي که یې په پښتو و لیکو نو به (بک) و
 لیکل سي یانې د (ب) پر سر به (پېښ) راغلې وي چې هغه موږ نه دئ
 لیکلې مگر دلته باید یو اواز لرونکې توري راغلې وای، دا چې دغه اواز
 لرونکې توري موږ نه دئ لیکلې نو وایو چې په پښتو کې دغه لنډ اواز
 لرونکي توري نه لیکل کېږي چې هغه (زور، زېر او پېښ) دي.

په پښتو کې (ی) لاندې ډولونه لري:

- (ی) لکه سپی، سړی، غویی، دی او داسې نور.
- (ي) لکه کالي، بنگړي، مامي، دي او نور.
- (ې) لکه ادې، شیدې، مستې، پایخې او نور.
- (ی) ډوډی، گاډی، چوکۍ، غالی، ملالی او نور. دا (ی) د مونث یا
 بنځینه نومو د پاره راځي.
- (ئ) لکه ښوونکې، زده کوونکې، دئ او نور. دغه (ئ) د مذکر یا نرینه
 نومو د پاره راځي.

د تلفظ د مخي دغه هره (ی، ي، ې، ی، ئ) په هر ځای کي خپل اواز ساتي مگر د پښتو ژبو مناطقو تر منځ د ځينو کلمو په تلفظ کي څه توپير سته لکه:

څوک وايي: دا کتاب دی.

څوک وايي: دا کتاب دې.

څوک وايي: دا کتاب دی.

۱- تمرين:

اوس نو يوه سپينه پاڼه راواخلئ او په دالاندي جملو کي د خپل تلفظ له مخي (ی) صحيح کړئ او بيا يې د کتاب په پای کي د جوابو د پانې سره وگورئ:

يو سپری ډاکتر ته ورغی او د خپلی ناروغی څخه یی شکایت وکړ.

ډاکتر ورته وویل: "ولی وختی را نه غلی؟"

ناروغ ورته وویل: "پخوا می د یوناني طبیب څخه دوا اخیستله."

ډاکتر وویل: "هغه مزخرف سپری دی او د څو مزخرفو دواوو نومونه یی زده

دی او ډېر نه پوهیږی."

ناروغ وویل: "هو! ستا مزخرف نوم یې هم زده وو."

په پښتو کي (و) دوه ډوله تلفظ کيږي مگر په ليکلو کي دواړه يو شان ليکل کيږي لکه:

(و) لکه: زانگو ، بيزو ، بناړو ، کاکو او نور. چي زياتره د مونث (بنځينه) نومو د پاره راځي.

(و) لکه: کډو ، بازو ، زوی ، بوی او نور. چي زياتره د مذکر (نرينه) نومو د پاره راځي.

په پښتو کي (ه) دوه ډوله تلفظ کيږي لکه:

(ه ، ه) لکه: پښه ، گډوه ، بنځه ، پښتنه او نور.

(ه ، ه) لکه: وراړه ، کاره ، ويده (بيده) او نور.

کلمه Ord

هر مانا لرونکي توري کلمه بلل کيږي لکه زه، دوی، مېز، کتاب او نور.
کلمه لاندي ډولونه لري:

Substantiv	اسم (نوم)
Pronomen	ضمير
Adjektiv	صفت
Verb	فعل
Adverb	قيد
Konjunktion	د وصل يا يو ځای کولو توري
Preposition	د ارتباط توري

اسم يا نوم substantiv

اسم هغه کلمه ده چي د يو شي، انسان، حيوان يا ځای نوم وي لکه: سړی، کتاب،
ښوونځی، کور، مورک، ښار، کاغذ، افغانسان، خوب، ژړا، خدا او نور.

۲_ تمرين:

اوس نو يوه سپينه پانه او قلم را واخلي او په لاندي کرښو کي اسمونه پيدا کي
اوبيا يې د جوابو د پاني سره وگوري.
يوه سلماڼي د يوه سړي سر په پخه چاره ور خرايه او پر سړي ويني را بهېدي. پدې
وخت کي سلماڼي پوښتنه ځيني وکړه: خو وروڼه ياست؟
سړي جواب ور کړ: که ستا د چرې څخه ژوندي پاته سوم نو درې وروڼه يو.

اسم پر دوه ډوله دئ لکه عام اسم او خاص اسم

الف _ عام اسم:

هغه اسم ته وايي چې د هغه جنس د ټولو غړو نوم وي لکه مېز، کتاب، هلک،

بنځه، بنار، قلم، غوا او نور

ب _ خاص اسم:

هغه اسم ته ويل کيږي چې د هغه په ډول بل نه وي لکه احمد، کابل، مالمو، حلیمه،

جرمني، لمر او نور.

۳- تمرین:

په لاندې جملو کې عام او خاص اسمونه پیدا کړئ او بیا یې د جوابو د پانې سره

وگورئ:

کله چې احمد شاه بابا د هندوستان تر سفر وروسته د خپل لښکر سره بیرته د

کندهار خوا ته رارهې سو، د کندهار بنار ته نیژدې یې د شپې د تېرېدو تیارې

ونیول. یو عسکر په تېښته کور ته ولاړ.

اسم د شمېر د مخې یا مفرد (یو) وي او یا جمع (ډېر).

مفرد یعنی (یو) لکه قلم، کاغذ، مېز، سپری او نور.

جمع یعنی (ډېر) لکه قلمان، کاغذونه، مېزونه، سپریان، یا سپری او نور.

٤ - تمرين:

په لاندې جملو کې لومړۍ اسمونه پيدا کړئ او بيا يې جمعې وليکئ:
يوه غله د يوه سړي د کور د پوال سوري کړ او کور ته ننوت. د کور خاوند پر را
ويښ سو. غل و بېرېدئ او ويې غوښتل چې د پوال تر سوري ووزي. د کور خاوند تر
پښه ونيوئ. غله نارې کړه: وروره! دا پښه مې خوږېږي، هغه بله پښه مې ونيسه،
د کور خاوند د غله پښه ايله کړه، غل ځني و تنبېد.

اسم د حالت له مخې يا فاعل وي يا مفعول:

فاعل subjekt:

فاعل هغه څوک يا شې دى چې يو کار کوي يانې فعل يا کار دده له خوا اجرا کېږي
لکه:

احمد ښوونځي ته ولاړ.

په لوړه جمله کې احمد فاعل دى.

مفعول objekt:

مفعول هغه څوک دى چې د فاعل فعل يا کار پر اجرا کېږي لکه:

زمرک سدو ته وويل.

په لوړه جمله کې سدو مفعول دى ځکه چې د ويلو فعل پر اجرا کېږي.

يو بل مثال يې لکه: ښوونکي زده کوونې ته وويل.

پدې جمله کې ښوونکي فاعل او زده کوونکي مفعول دى.

۵ - تمرین:

په لاندې جملو کې فاعل او مفعول پیدا کړئ او بیا یې د جوابو د پانې سره

وگورئ.

خوشال انځر کل ته وویل ، د جمعې په ورځ به مور احمد و وینو. احمد یو ډېر ښه
ټیلويزيون لري ، مور به په هغه ټیلويزيون کې د فټبال لوبه وگورو. بیا به مور د احمد
د پلار سره خبرې وکړو.

اسم د جنس د مخي درې ډوله دي لکه:

مونث (ښځه): لکه غوا، پښه، پیاله، انا، بیزو او نور.

مذکر (نر): لکه نیکه، پلار، ورور، توتي او نور.

مستوي جنس: چي دواړو نر او ښځي ته یو ډول راځي لکه مېړی، شپږه، کیکه، مچ
، غوماشه او نور.

ضمير pronomen

ضمير هغه کلمه ده چي د اسم يا نوم پر ځای راځي لکه:

زه	مور
ته	تاسي
دی، دا، دغه	دوی
زما	زموږ
ستا	ستاسي
دده، ددې	ددوی
ددغه	ددغو

او نور. په لاندي جملو کي د ضميرو مثالونه وگورئ، تر هر ضمير لاندي خط کش
سوئ دئ:

دې لوست زده کړ.
زه ستو کهولم ته ولاړم.
ما دده سره خبري وکړې.
ته ولي نه وې راغلي.

٦- تمرين:

په لاندي جملو کي ضميرونه پيدا کئ او بيا يې د جوابو د پانې سره وگورئ:
ده ددوی سره خبري کولې چې ددې ورور راغی. ما ددې کتابونه وروړه.
تا ولي دوی ته خبر ورکړ چې زما قلم ورک سو.

ضمير دغه درې حالته لري لکه:

förste person متکلم

andre person مخاطب

tredje person غايب

متکلم هغه څوک دئ چې خبري کوي لکه:

زه کور ته ځم. دلته (زه) متکلم دئ.

مور کور ته ځو. دلته (مور) متکلم دئ.

مخاطب هغه څوک دئ چې متکلم خبري ورته کوي لکه:

ته کور ته ولاړ سه. دلته (ته) مخاطب دئ.

تاسي کور ته ولاړ سي. دلته (تاسي) مخاطب دئ.

غايب هغه څوک دئ چې متکلم د مخاطب سره دده په باره کي خبري کوي لکه:

دی کور ته ځي. دلته (دی) غایب دی.
دا کور ته ځي. دلته (دا) غایب دی.

دغه راوړه. دلته (دغه) غایب دی.
دوی کور ته ځي. دلته (دوی) غایب.
متکلم، مخاطب او غایب واحد او جمع لري لکه:

د متکلم مفرد	زه، ما
د متکلم جمع	موږ

د مخاطب مفرد	ته، تا
د مخاطب جمع	تاسي

د غایب مفرد	دی، دا، دغه
د غایب جمع	دوی

۷ - تمرین:

په لاندې جملو متکلم، مخاطب او غایب ضمیرونه پیدا کئ:
تاسي ددې په باره کې دده سره خبرې نړي دي.
دوی ماته کتاب را کړ.
ما لا خپل لوست نه وو خلاص کړئ چې دوی راغله.
تا چې زموږ سره خبرې وکړې دوی راغله.
هغې چې تاسي ولیدلاست ډېره خوشاله سوه.

صفت Adjektiv

صفت هغه ڪلمه ده چي پر اسم تاثير ڪوي لکه:
جگ سڙي، توره غوا، زور ڪتاب، کوچني هلڪ، ٻنہ مڀوه او نور.
دلته جگ، توره، زور، کوچني، او ٻنہ صفتونه دي.

۸ - تمرين:

په لاندې جملو کي صفتونه پيدا ڪئ
احمد ٻنہ زده ڪوونڪي دي.
زمور ڪور په هغه سره تعمير ڪي دي.
احمد چي راغي د خانه سره يي يو ٻنڪلي بايسڪل راوست.
پدي لوي ٻنار کي د بر ٻننا جگي پايي سته.

فعل verb:

فعل هغه ڪلمه ده چي ديوه ڪار ڪول ٻنڪاره ڪوي لکه:
خم، خورو، ليڪي، راوري، گوري، خاندي او داسي نور.

۹ - تمرين:

پدي لاندې جملو کي فعلونه پيدا ڪئ:
ميرويس د ٻنوونخي خخه راخي. پرلاري د احمد ورور سره ملگري ڪيري. بيا
نو د ڪتاب خرخوونڪي د ڪان خخه ڪتابونه را اخلي. ڪله چي يي ڪتابونه را وره بيا نو
د خپل ٻنوونڪي سره خبري ڪوي.

لومړۍ - حال presens:

هغه زمانه (وخت) دئ چې يو کار اوس کيږي لکه:
خم، ليکي، خورئ، وړئ او نور.

دوهم - ماضي يا تېره زمانه:

دا هغه زمانه ده چې يو کار په تېروخت کي سوئ وي او دا زمانه پردري ډوله ده لکه.

الف - مطلقه ماضي imperfekt:

چې يو کار په تېره زمانه کي سوئ وي لکه:

احمد بنوونځي ته ولاړ.

تا ډوډۍ وخوره.

زه کور ته راغلم.

مور بنوونځي ته ولاړو.

او نور.

ب - قريبه يا نيژدې ماضي perfekt:

پدې زمانه کي يو کار اوس ته نيژدې په تېره زمانه کي سوئ وي لکه:

تا ډوډۍ خوړلې ده.

مور کتاب راوړئ دئ.

تاسي کور ته تللي ياست.

ج- بعیده یا لیري تېره زمانه pluskvamperfekt :
چي یو کار په لیري تېره زمانه کي سوئ وي لکه:
مور خپل کار کړئ وو.
ته کابل ته تللی وي.
دوی راغلي وه.
دې د خپل پلار سره خبري کړي وې.

دریم- راتلونکي زمانه futurum :
چي یو کار په راتلونکي زمانه کي کیري لکه:
احمد به راسي.
مور به وځاندو.
دوی به خط ولیکي.

۱۰- تمرین:

په لاندي جملو کي لومړی فعلونه پیدا کئ او بیا وښیاست چي په کومه زمانه
کي پېښ سوئ دی. او بیا یې د جوابو د پانې سره وگورئ.

دی زما سره کابل ته ځي.
ته خپل لوست لولي.
دوی د احمد د تره سره ولاړه.
ما خپل کتاب لوستلی دی.
دې تاسي ته پخوا ویلي وه.
هغه به سبا د افغانستان څخه راسي.

مصدر infinitiv :

مصدر هغه کلمه ده چې د هغه څخه د فعل مختلف حالتونه جوړیږي او د مصدر په اخر کې (ل) وي لکه: لیکل، کتل، بنکاره کول، بنکاره کېدل، ځغستل، پرېکېدل او نور. دلته به یو مثال راوړو چې څرنگه د خوړل د مصدر څخه د فعل نور حالتونه جوړیږي

مثال:

خوړل

حال	مطلقه ماضي	قريبه ماضي	بعیده ماضي	راتلونکې
خورم و مي خوړ	خوړلئ مي دئ	خوړلئ مي وو	خوړلئ مي وو	وبه يې خورم
خورو و مو خوړ	خوړلئ مو دئ	خوړلئ مو وو	خوړلئ مو وو	وبه يې خورو
خورې و دي خوړ	خوړلئ دي دئ	خوړلئ دي وو	خوړلئ دي وو	وبه يې خورې
خورئ و مو خوړ	خوړلئ مو دئ	خوړلئ مو وو	خوړلئ مو وو	وبه يې خورئ
خوري و يې خوړ	خوړلئ يې دئ	خوړلئ يې وو	خوړلئ يې وو	وبه يې خوري

د فعل يا کار کولو څخه وخت هم بنکاره کيږي لکه حال (اوس)، ماضي (تېره زمانه) او استقبال (راتلونکې) زمانه. اوس به دلته هر هره زمانه ولولو:

امر imperativ:

د فعل د يوه کار د کولو امر کوي لکه:

ډوډۍ وخوره!

دلته راسه!

کورته ولاړسه!

کتاب ووايه!

متعدي او لازمي فعل:

متعدي فعل transitive verb:

هغه فعل ته ويل كيږي چي فاعل او مفعول دواړه ولري لکه:

ماتول، پرې کول، بيدول، ايسته کول، خوړل او نور.
احمد قلم مات کړ. په دغه جمله کي (احمد) فاعل، (قلم) مفعول او
(مات کړ) متعدي فعل دئ چي د ماتول د مصدر څخه جوړ سوئ دئ.

لازمي فعل intransitive verb:

هغه فعل ته ويل كيږي چي مفعول لري او په جمله کي د فاعل و بنکاره کولو ته
ضرورت نه وي لکه:

ماتېدل، پرې کېدل، ايسته کېدل، بيدېدل او نور.

مثال: قلم مات سو. دلته (قلم) مفعول دئ او مات سو لازمي فعل دئ. پدې کي
شک نه سته چي د (ماتېدل) فعل يو فاعل لري مگر دلته په جمله کي نه دئ راغلي.

۱۱ - تمرين:

د (غوڅارول) د متعدي فعل او د (غوڅارېدل) د لازمي فعل د مصدر و څخه د
فعل نور حالتونه جوړ کړئ او بيا يې د جوابو د پانې سره وگورئ.

قيد adverb

قيد هغه ڪلمه ده چي پر فعل، صفت او بل قيد باندي تاثير وکي لکه په لاندي جملو کي:

— سڌو په خدا راغئ.

په لوږه جمله کي (په خدا) قيد دئ ځکه چي د راغئ پر فعل يې تاثير کړئ دئ.

— دده کور په هغه ډېر جگ تعمير کي دئ.

په لوږه جمله کي (ډېر) قيد دئ ځکه چي د (جگ) پر صفت يې تاثير کړئ دئ.

— زمړک ډېر ژر راغئ.

په لوږه جمله کي (ډېر) قيد دئ ځکه چي د (ژر) پر قيد يې چي د (راغئ) د فعل د

پاره قيد دئ، تاثير کړئ دئ.

د وصل توري konjunktioner

دا هغه توري دي چي دوه اسمونه يا دوې جملې سره منسلوي لکه په لاندي جملو کي:

احمد او محمود راغله.

ده وويل چي دی ناروغه دئ.

دی راغئ مگر دوی را نه غله.

که څه هم ته په کور کي نه وې زه راغلم.

دی به درسي که ته غواړي.

یا دی یا دا به موټر وچلوي.

هر څومره چي مي درته وويل غور ډي ونه نيوي.
احمد رانه غي لکه چي نا جوړه وو.
په لوړو جملو کي (او، چي، مگر، که څه هم، که، يا..... يا، هر څومره چي، لکه چي
) د وصل توري دي.

د ربط توري preposition

د ربط توري د اسم يا ضمير سره يو ځای راځي او د اسم يا ضمير رابطه د فعل
سره نښي لکه:
احمد محمود ته وويل.
ما په بنوونځي کي لوست ووايه.
په لوړو جملو کي (ته، په) د ربط توري دي.
د ربط نور توري لکه: (پر، تر، له، سره، څخه، و، د، پوري، باندي، په... کښي،
د... څخه اونور).

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**